

Gabriel Hawryluk, analityk ekonomiczny FOR
Warszawa, dnia 18 kwietnia 2024 r.

Komunikat FOR 12/2024: Polacy popierają wolny rynek, a największe partie polityczne wręcz przeciwnie

- Według badań przeprowadzonych przez Ipsos MORI, opisanych w książce Rainera Zitelmana *W obronie kapitalizmu*, Polacy są najbardziej wolnorynkowym i prokapitalistycznym społeczeństwem spośród 32 przebadanych krajów¹.
- Na wysokie poparcie Polaków dla wolnego rynku i kapitalizmu wskazują także badania zlecone przez Stowarzyszenie Libertariańskie² czy wyniki przedstawionego w „Gazecie Wyborczej” Sondażu Obywatelskiego³.
- Tymczasem główne partie polityczne licytują się w kampaniach wyborczych na obietnice socjalne i nie proponują rynkowych reform gospodarczych. Działania i obietnice koalicji rządowej są sprzeczne z oczekiwaniami wielu Polaków.

Liberalni gospodarczo Polacy

Według badania Pew Research Center z 2019 roku 85% Polaków jest zadowolonych z przejścia na gospodarkę rynkową – jest to najwyższy wynik spośród krajów byłego bloku wschodniego⁴.

Prezentowane w książce Rainera Zitelmana badania z 2021 roku wskazują, że Polacy prawie 2,5 razy częściej odnoszą się pozytywnie do cech wolnorynkowego kapitalizmu niż do interwencji państwa czy

¹ R. Zitelmann, *W obronie kapitalizmu. Odpowiedź krytykom*, tłum. K. Jopek, Freedom Publishing, Wrocław 2023, s. 389–396.

² *Mój jest ten kawałek podłogi. Liberalna i libertariańska autoidentyfikacja Polaków*, Stowarzyszenie Libertariańskie, Wrocław 2023.

³ A. Machowski, *Socjalny PiS, liberalna opozycja. Drugi sondaż obywatelski pokazał ideowe profile elektoratów*, wyborcza.pl, 3 lipca 2023, <https://wyborcza.pl/7,75968,29935542,socjalny-pis-liberalna-opozycja-drugi-sondaz-obywatelski-pokazal.html>.

⁴ Pew Research Center, *European Public Opinion Three Decades After the Fall of Communism*, 15.10.2019, <https://www.pewresearch.org/global/2019/10/15/european-public-opinion-three-decades-after-the-fall-of-communism/>.

własności państwowej. To zdecydowanie najwyższy wynik spośród 32 badanych krajów⁵. Większość Polaków (60%) uważa też, że własności prywatnej nie należy nigdy poświęcać dla interesu ogółu⁶.

Większość Polaków sprzeciwia się wysokim wydatkom socjalnym. Według badania przeprowadzonego na zlecenie Stowarzyszenia Libertariańskiego w 2022 roku 41% Polaków uważa, że wydatki państwa, w tym na cele socjalne, powinny systematycznie maleć (przeciwego zdania jest 35% ankietowanych)⁷. Połowa Polaków uważa, że zorganizowanie skutecznej pomocy społecznej nie wymaga angażowania państwa. Ponadto prawie dwie trzecie Polaków twierdzi, że obniżka podatków byłaby lepsza niż program „500+”⁸. Polacy (jako ogół, bez podziału na elektoraty) w niemalym odsetku popierają też prywatyzację sektora energetycznego (po 34% wskazań za i przeciw), a także systemu emerytalnego (37% za; 36% przeciw)⁹.

Ciekawe informacje przyniósł Sondaż Obywatelski z 2023 roku, zlecony przez Fundację Forum Długiego Stołu. Wynika z niego, że większość elektoratu każdej z partii tworzących obecnie koalicję rządową (oraz Konfederacji) wołałaby likwidację albo ograniczenie programu „500+”, a jedynie 6–7% wyborców tych partii popierało zwiększenie świadczenia do 800 zł. Stanowczo za tym programem opowiadał się jedynie elektorat Prawa i Sprawiedliwości. Podobne wnioski płyną z pytań dotyczących podejścia do walki z inflacją: elektorat zarówno obecnej koalicji, jak i Konfederacji był za ograniczaniem wydatków publicznych i podnoszeniem stóp procentowych. Jedynie elektorat PiS-u opowiadała się za zwiększeniem wydatków i płac, by gonić rosnące ceny¹⁰.

Elektorat PiS-u w zdecydowanej większości (82%) uważa też, że przedsiębiorstwa powinny należeć do państwa¹¹, podczas gdy wyborcy wszystkich pozostałych partii parlamentarnych popierają ograniczanie własności państwowej (75–86% elektoratów tych partii)¹². Co ciekawe, najbardziej przeciwni państwowym przedsiębiorstwom są wyborcy Lewicy, co w pewnym stopniu potwierdza tezę, że na Lewicę wyborcy głosowali ze względu na kwestie obyczajowe. Wyborcy wszystkich partii poza PiS-em jasno

⁵ R. Zitelmann, *W obronie kapitalizmu*, s. 362–364.

⁶ *Mój jest ten kawałek podłogi*, s. 12–14, 21.

⁷ Sondaż przeprowadzony przez pracownię IBSP, metoda CATI.

⁸ Badanie przeprowadzono jeszcze przed ogłoszeniem „800+”.

⁹ *Mój jest ten kawałek podłogi*, s. 20–21.

¹⁰ A. Machowski, *Socjalny PiS, liberalna opozycja*.

¹¹ Według Sondażu Obywatelskiego 82% wyborców PiS uznała, że bliższa jest im odpowiedź: „To dobrze, że tak dużo przedsiębiorstw należy do państwa. Bo im więcej jest przedsiębiorstw państwowych, tym większy jest wpływ polityków na gospodarkę”, niż: „To źle, że tak dużo przedsiębiorstw należy do państwa. Przedsiębiorstwa powinny być prywatne, bo firmy prywatne kierują się rachunkiem ekonomicznym”.

¹² A. Machowski, *Socjalny PiS, liberalna opozycja*.

popierają też ograniczanie wydatków budżetowych w celu zrównoważenia finansów publicznych – za takim rozwiązaniem opowiada się prawie 90% tych wyborców¹³.

Jak pokazują wyniki badania zleconego przez Stowarzyszenie Libertariańskie, ok. dwóm trzecim Polaków bliżej jest do liberalizmu niż do postaw antyliberalnych¹⁴. Podobny obraz daje też Sondaż Obywatelski. Według publikacji Zitelmana Polacy są bardziej prokapitalistyczni niż antykapitalistyczni – niezależnie od płci czy wykształcenia. Ponadto młodzi (poniżej 30. roku życia) są w Polsce najbardziej prorynkowi ze wszystkich badanych krajów, a wśród osób powyżej 55. czy 60. roku życia bardziej prorynkowi są jedynie Amerykanie¹⁵.

Wszystkie te niezależne od siebie badania, realizowane na zlecenie różnych środowisk i przeprowadzane przez różne pracownie, wyraźnie wskazują na widoczny w polskim społeczeństwie podział: z jednej strony mamy wolnorynkową większość (to głównie elektorat rządzącej obecnie koalicji oraz wyborcy Konfederacji), a z drugiej etatystyczną mniejszość, zagospodarowaną politycznie przede wszystkim przez PiS.

Etatystyczne gospodarczo partie polityczne

Mimo że u Polaków przeważają dzisiaj postawy liberalne gospodarczo, a nie etatystyczne, wśród polityków nie widać tendencji wolnorynkowych. Partie koalicji rządowej, mimo że większość ich elektoratów ma poglądy prorynkowe, zdają się walczyć raczej o elektorat PiS-u niż o zadowolenie własnego. Rząd Tuska kontynuuje politykę gospodarczą PiS-u. W umowie koalicyjnej nie ma zapowiedzi prywatyzacji państwowych spółek czy deregulacji gospodarki (np. przywrócenia wolności niedzielnego handlu). Jest za to wiele haseł o „odpolitycznianiu” kolejnych instytucji i spółek (przy zachowaniu nad nimi kontroli państwa) i zwiększaniu nakładów finansowych na kolejne sektory¹⁶. Dotychczasowa praktyka pokazuje, że „odpolitycznianie” sprowadza się do „depisyzacji”, a stanowiska w kontrolowanych przez państwa spółkach nadal są często rozdawane według klucza politycznego¹⁷. Wydaje się, że koalicja rządowa nie

¹³ A. Machowski, *Socjalny PiS, liberalna opozycja*.

¹⁴ *Mój jest ten kawałek podłogi*, s. 12–13, 21.

¹⁵ R. Zitelmann, *W obronie kapitalizmu*, s. 393–412.

¹⁶ *Umowa „Koalicji 15 października” – ustalenia programowe*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 10 listopada 2023, <https://www.gov.pl/web/premier/koalicja-15padziernika-program>.

¹⁷ *Członkini PO w radzie nadzorczej spółki Skarbu Państwa. W sieci wrze*, money.pl, 2 stycznia 2024, <https://www.money.pl/gospodarka/czlonkini-po-w-radzie-spolki-skarbu-panstwa-w-sieci-wrze-6980412931177440a.html>; *Nie posłuchał się Szymona Hołowni. Woli radę nadzorczą od Polski 2050*, Business

ma zamiaru wrócić do prywatyzacji, która została zatrzymana jeszcze przed 2015 rokiem, a później była odwracana w czasie rządów PiS-u.

Rząd zwiększył też deficyt budżetowy i zapowiada wprowadzenie kolejnych programów wymagających zwiększania skali państwowych wydatków. Według Licznika Obietnic Wyborczych najtańszy z programów komitetów wyborczych zapowiadanych w kampanii miał kosztować państwo dodatkowe 120 mld zł¹⁸. Znalazło się w nim wiele obietnic kolejnych transferów pieniężnych. Znajduje to też potwierdzenie w praktyce nowego rządu, który w tegorocznej ustawie budżetowej przegłosował większy deficyt niż ten proponowany przez PiS¹⁹ (deficyt, za który politycy ówczesnej opozycji – zresztą słusznie – krytykowali rząd Morawieckiego²⁰). Praktycznie wszystkie partie polityczne rozwiązań problemów szukają w zasypywaniu ich pieniędzmi podatnika: zarówno w edukacji czy ochronie zdrowia, jak i w mieszkalnictwie.

Dlaczego liberalni gospodarczo Polacy głosują na etatystyczne gospodarczo partie?

Trzeba więc zastanowić się, dlaczego – pomimo wolnorynkowych poglądów polskiego społeczeństwa – główne partie polityczne są etatystyczne. Dlaczego partie bazujące na hasłach wolnorynkowych nie zdobywają szczególnie dużego zainteresowania wyborców? Być może priorytetowe dla wyborców np. Koalicji Obywatelskiej były po prostu inne tematy – wyborcom bardziej mogło zależeć na odsunięciu PiS-u od władzy, przywróceniu praworządności czy odblokowaniu środków z KPO niż na prywatyzacji i wolnorynkowych reformach.

Wskazywać może na to badanie CBOS-u z 2023 roku. Wynika z niego, że najczęstszą motywacją głosowania na KO (40,6%) była chęć odsunięcia PiS-u od władzy²¹. W analogicznym badaniu z 2021 roku ten

Insider, 10 lutego 2024, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/nie-posluchal-sie-szymona-holowni-wolirade-nadzorcza-od-polski-2050/6rn31tv>; R. Święcki, *Wyjaśniło się. Były lider lewicy w radzie nadzorczej ubezpieczyciela*, Wprost Biznes, 15 lutego 2024, <https://biznes.wprost.pl/finanse-i-inwestycje/11585257/wyjasnilo-sie-byly-lider-lewicy-w-radzie-nadzorczej-ubezpieczyciela.html>.

¹⁸ <https://wybory2023.money.pl/licznik-obietnic-wyborczych>.

¹⁹ B. Jabrzyk, *Nowy budżet państwa – deficyt większy niż w założeniach PiS*, Forum Obywatelskiego Rozwoju, Komunikat 1/2024, 18 stycznia 2024, <https://for.org.pl/pl/a/9518>.

²⁰ W. Gadomski, *Konkrety? Tylko kilka, a poza tym dużo obietnic i sporo wątpliwości – z tym KO idzie na wybory*, wyborcza.biz, 9 września 2023, <https://wyborcza.biz/biznes/7,179195,30172880,konkrety-tylko-kilka-a-pozatym-duzo-obietnic-i-sporo-watpliwosci.html>.

²¹ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Motywacje wyborcze Polaków*, Komunikat z badań nr 118/2023, wrzesień 2023, s. 5.

odsetek wynosił nieco ponad 20%, ale już wówczas tylko niecałe 5% wyborców KO deklarowało, że głosuje na tę partię ze względu na jej dobry program²². Wyborcy Lewicy w zeszłorocznym badaniu zwracali uwagę przede wszystkim na kwestie światopoglądowe, prawa kobiet czy osób LGBT. Jedynie elektorat Konfederacji w jakiś sposób akcentował liberalną politykę gospodarczą (10% odpowiedzi)²³. Badanie było jednak przeprowadzane w sierpniu 2023 roku, a więc w okresie, w którym Konfederacja zajmowała w sondażach trzecie miejsce, a jej baza wyborcza była szersza. Jeszcze w 2021 roku przy węższym gronie wyborców 49% wyborców tej partii priorytetowo traktowało takie kwestie jak: „wolność gospodarcza”, „jak najmniej państwa w gospodarce” czy „własność”²⁴.

Wydaje się więc, że jedynie dla wyborców Konfederacji wolny rynek czy własność prywatna to istotne kwestie, gdy wrzucają swój głos do urny, natomiast wyborcy innych partii – mimo że popierają prywatyzację czy zmniejszanie wydatków socjalnych – mają inne priorytety. Być może dlatego partie polityczne nie zwracają uwagi na wolnorynkowe potrzeby swoich elektoratów, a licytują się na kolejne obietnice, gdyż chcą walczyć też o elektorat zagarnięty przez PiS, nie ryzykując w ten sposób, że utracą swoich wyborców.

Czy znajdzie się polityczna oferta dla Polaków o liberalnych poglądach?

Według raportu Stowarzyszenia Libertariańskiego prawie 20% Polaków to osoby, które można zaklasyfikować jako liberałów²⁵. Andrzej Machowski w analizie na łamach „Forum Idei IBRIS” wskazywał, że według badania przeprowadzonego przez IBRIS ok. 17% polskiego społeczeństwa to „progresywni liberałowie”, czyli osoby o liberalnym podejściu zarówno do gospodarki, jak i do spraw obyczajowych. To ta grupa była też wyjątkowo zróżnicowana i niestabilna pod kątem preferencji politycznych²⁶. Być może powodem tego jest brak oferty skierowanej do tych wyborców. Istnieje więc pole do zagospodarowania tego elektoratu przez ugrupowanie łączące liberalne podejście do gospodarki z liberalizmem światopoglądowym. Nawet ryzyko powstania takiej partii zmusiłoby w jakiś sposób polityków głównych partii do uwzględnienia poglądów tych wyborców.

²² Centrum Badania Opinii Społecznej, *Motywacje wyborcze Polaków*, Komunikat z badań nr 32/2021, marzec 2021, s. 7.

²³ Centrum Badania Opinii Społecznej, 2023, s. 6.

²⁴ Centrum Badania Opinii Społecznej, 2021, s. 14.

²⁵ *Mój jest ten kawałek podłogi*, s. 19.

²⁶ A. Machowski, *Od postaw i poglądów do politycznych wyborów*, „Forum Idei IBRIS”, nr 03/2023 (1), październik 2023, s. 75–80.

Ostatnie osiem lat pokazało, jakie mogą być skutki etatystycznej i populistycznej polityki gospodarczej: niestabilne finanse publiczne, bardzo niski poziom inwestycji, rosnące upolitycznienie gospodarki. Konieczne reformy należy wprowadzać jak najszybciej, tym bardziej że Polacy są bardzo pozytywnie nastawieni do wolnego rynku i kapitalizmu, nawet jeśli nie są to dla nich kwestie priorytetowe. Widać tu także ważną rolę dla organizacji pozarządowych, by pilnowały rządu i domagały się takich reform.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować z:

Kinga Królik - członkini zarządu, kierownik administracyjno-finansowy FOR

tel. 691 908 904

e-mail: kinga.krolik@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

KONTAKT DO AUTORA

Gabriel Hawryluk

Analitik ekonomiczny FOR

e-mail: gabriel.hawryluk@for.org.pl

Twitter: [@HawrylukGabriel](https://twitter.com/HawrylukGabriel)

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A

02-628 Warszawa

tel. 22 628 85 11

e-mail: info@for.org.pl

www.for.org.pl